

VERKENNING GEZONDE leefomgeving

Met de huidige verstedelijkingsopgave, en andere uitdagingen rondom bijvoorbeeld energie en zorg, is het cruciaal om onze leefomgeving hoogwaardig, gezond en duurzaam in te richten.

Gezondheid is geen nieuw thema, maar de focus erop krijgt steeds meer prioriteit. Met de huidige vergrijzing, de druk op de zorg en snelle verstedelijking is het van extra belang om preventief aandacht te hebben voor gezondheid. Dit moet op een integrale manier gebeuren. Vanuit het ruimtelijk domein moet de aandacht verschuiven richting de gezonde leefomgeving. Een leefomgeving die niet alleen gezond is (gezondheidsbescherming), maar ook uitnodigt tot gezond gedrag (gezondheidsbevordering).

Voor Over Morgen is het belangrijk dat we naast duurzaamheid, gezondheid centraal gaan zetten binnen ons werk. De toekomstbestendige leefomgeving moet boven alles een gezonde plek zijn om te leven voor inwoners. Ook vanuit de Omgevingswet is een veilige en gezonde fysieke leefomgeving een belangrijke doelstelling.

Maar wat maakt een plek, dorp of stad gezond? En aan welke knoppen moet je draaien om dit te realiseren? Wat zijn de huidige knelpunten waarom dit vaak niet lukt? En wat zijn de kansen om dit te laten slagen?

Wij spraken tien verschillende partijen in een compacte verkenning om hier achter te komen en om koers te bepalen hoe wij, als Over Morgen, kunnen bijdragen aan de totstandkoming van die gezonde leefomgeving. De organisaties zijn divers: grote en kleine gemeenten, de GGD, een kennisplatform, een wetenschapper, provincies, rijksambtenaren (NOVI), andere adviesbureaus en een ontwikkelaar.

Waar liggen de uitdagingen?

1. *Integrale samenwerking fysiek en sociaal*

Gezondheid overstijgt meerdere domeinen binnen overheden: sociaal, ruimte, wonen, groen, zorg, sport en bewegen. In de praktijk blijkt het lastig voor overheden om het sociale en fysieke domein goed samen te laten werken. Het sociale domein wordt meestal niet óf te laat betrokken in ruimtelijke gebiedsprocessen. Dit verschilt op proces, aanpak en taal. Een voorbeeld is dat de uitvoering van een gebiedsontwikkeling pas over een aantal jaar plaatsvindt, terwijl in het sociaal domein vaak aan programma's werkt die gelijk worden uitgevoerd.

2. *Inzichtelijkheid en moeilijk meetbare effecten*

Het is lastig inzichtelijk te maken in hoeverre een leefomgeving bijdraagt aan gezond gedrag. Verschillende experts rondom gezondheid (wetenschappers, kennisplatforms, overheden) geven aan dat het moeilijk te kwantificeren is of en in welke mate verschillende gezondheidsmaatregelen bijdragen aan de gezondheid van inwoners en gebruikers van het gebied. Ook omdat er veel andere factoren zijn die van invloed zijn op de gezondheid. Hierdoor wordt het soms als lastig ervaren om dit thema prioriteit te geven ten opzichte van andere opgaven.

3. *Druk op de ruimte en financieel onaantrekkelijk*

Met name in dichtstedelijke gebieden is de druk op de ruimte groot. Door voldoende ruimte te reserveren voor gezonde elementen, bijvoorbeeld groen, sport, spelen en ontmoeten, wordt het moeilijker voor een gemeente of ontwikkelaar om het financiële plaatje rond te krijgen. De opbrengsten van een gezonde leefomgeving komen zo niet terug bij de partij die de investeringen maakt, in ieder geval niet op de korte termijn.

4. *Focus op gezondheidsbescherming i.p.v. gezondheidsbevordering*

Steeds meer overheden, en ook de GGD, werken volgens het principe van positieve gezondheid. Hierbij wordt er gekeken naar hoe je gezondheid kunt bevorderen, in plaats van negatieve gezondheidseffecten weg te nemen of te verminderen. Het lastige is dat het gemakkelijker is om effecten van gezondheidsbescherming te meten dan van gezondheidsbevordering. Het is bijvoorbeeld makkelijker om te meten hoe hoog het fijnstofgehalte is, dan om te meten hoeveel een speelplek bijdraagt aan het bewegen en de gezondheid van kinderen.

5. *Ontbreken van kaders, normen en maatregelen voor borging in processen en organisatie*

Overheden zijn op zoek naar duidelijke kaders en standaard werkvormen om gezondheidsmaatregelen concreet en meetbaar te maken en zo te kunnen borgen in planprocessen en gebiedsinrichting. Idealiter kijk je integraal en gebiedsgericht naar wat nodig is om een gebied gezonder te maken. Binnen kleine gemeenten ontbreekt hiervoor de capaciteit, binnen grote gemeenten is het moeilijk om kennis rondom dit thema te borgen binnen de organisatie.

Uit de gesprekken kwamen diverse factoren naar voren die bijdragen aan een gezonde leefomgeving. Deze zijn als volgt samengevat:

GROENE LEEFOMGEVING	MILIEUKWALITEIT	INCLUSIEF & SOCIAAL	ACTIEVE LEEFOMGEVING	SCHOON & VEILIG	GEZONDE VOEDSELOMGEVING
<ul style="list-style-type: none"> Verblijfsgroen (parken, plantsoenen) Kijkgroen (groene gevels en daken) Verkoelend groen Verbindend, ecologisch groen 	<ul style="list-style-type: none"> Luchtkwaliteit Trillingen Rustige en stille leefomgeving Licht Gezond binnenklimaat 	<ul style="list-style-type: none"> Fysieke toegankelijkheid Culturele en demografische diversiteit Ontmoetingsplekken Zelfbeheer / verantwoordelijkheid Sociale & maatschappelijke voorzieningen 	<ul style="list-style-type: none"> Beweegvriendelijke openbare ruimte Actieve mobiliteit / STOMP Sportvoorzieningen Spe(e)lvoorzieningen 	<ul style="list-style-type: none"> Aantrekkelijke leefomgeving Afval & onderhoud Verkeersveiligheid Fysieke veiligheid Sociale veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> Gezond en lokaal voedselaanbod Eetbaar groen Moestuun en stadslandbouw Reclame-uitingen

Waar liggen de kansen?

Het is essentieel om gezamenlijk een visie en doelen op te stellen tussen het fysiek domein en sociaal domein op het gebied van gezondheid. Waar zitten de raakvlakken? En waar liggen de koppelkansen? Het is nodig om samen uitgangspunten op te stellen met belangrijke ketenpartners, zoals de GGD en lokale gezondheidspartijen. Samenwerkingen die nu nog lang niet altijd plaatsvinden. Dit vraagt om een andere of nieuwe procesmatige aanpak.

Daarnaast ligt er een grote kans voor een gezonde leefomgeving om op gebiedsniveau aan de slag te gaan. Bijvoorbeeld door bij nieuwe gebiedsontwikkelingen meteen gezondheid als belangrijke opgave mee te nemen en vroegtijdig te borgen in duidelijke eisen of maatregelen. Of om in bestaande wijken met een wijkaanpak integraal aan de slag te gaan met opgaven rondom leefbaarheid en gezondheid.

Ten slotte is het belangrijk om normen en kaders te ontwikkelen voor voorzieningen en maatregelen die de gezondheid bevorderen. Zo is het concreet en meetbaar en kan er scherp gemonitord worden of maatregelen effectief zijn.

Over Morgen aan de slag met een gezonde leefomgeving

Gezondheid is de gemene deler van alles wat we doen. Duurzaamheid en gezondheid gaan hand in hand richting een toekomstbestendige leefomgeving.

- Wij kunnen gezamenlijk met sociaal en fysiek domein en ketenpartners komen tot een gezamenlijke visie en de vertaling naar beleid en borging in planprocessen.
- Wij kunnen onderzoeken wat er al speelt en gebeurt binnen een organisatie rondom gezondheid en concrete aanbevelingen doen om hier op de korte en lange termijn mee aan de slag te gaan.
- Wij kunnen binnen ruimtelijke processen verschillende domeinen en partijen vroegtijdig betrekken.
- Wij kunnen op gebiedsniveau aan de slag met gezondheid. Bijvoorbeeld door het opstellen van ambities en maatregelen binnen gebiedsontwikkelingen, ook in relatie tot andere duurzaamheidsthema's. Of in bestaande wijken door middel van een wijkaanpak of gebiedsvisie.

- Wij kunnen met behulp van data een quick-scan uitvoeren van de staat van de gezonde leefomgeving. Bijvoorbeeld door de methodiek van de Gezonde Stad Index van Arcadis toe te passen.

Wij zijn al aan de slag!

Als Over Morgen zijn we al even bezig met een gezonde leefomgeving, kijk maar eens naar de volgende projecten:

- Verkenning Gezonde voedselomgeving Zwolle, inclusief gebiedsatlas en inzichtelijke [datatool](#)
- MER beoordeling gezondheidsbevordering [ontwikkelvisie Fellenoord Eindhoven](#)
- [Het opstellen van een wijkaanpak](#) om de leefbaarheid te verbeteren voor 110-Morgen in Rotterdam.
- Het opstellen van een integrale [duurzaamheidsvisie met ambities rondom gezondheid](#) voor Stadshaven Nijkerk.

Wij zijn Over Morgen. Wij werken aan een leefomgeving die goed is voor mens en maatschappij. Die toekomstbestendig én gezond is.

Wil je verder praten over gezondheid in de leefomgeving? Neem dan contact op met:

Ruben Visser, 06 14973077, ruben.visser@overmorgen.nl of
Sanne Veldhuizen, 06 83036756, sanne.veldhuizen@overmorgen.nl

**OVER
MORGEN**